

11 Ekologisk produktion

I kapitel 11 redovisas uppgifter från KRAV om ekologisk odling inom jordbruk och trädgård samt ekologisk djurhållning.

Statistik rörande miljöstöd för ekologisk odling redovisas i kapitel 9.

Sammanfattning

Ekologiskt odlade arealer

Ekologisk odling är en odlingsmetod som syftar till ett naturanpassat jordbruk utan lättlösligt handelsgödsel och bekämpningsmedel. Kretsloppstänkande och strävan efter ett kulturlandskap med stor artrikedom och biologisk mångfald är några av målsättningarna med ekologisk odling. Målsättningen är också att producera jordbruksprodukter av bra kvalitet med hjälp av uthålliga produktionsmetoder.

Från konsumentsynpunkt är det nödvändigt med garantier för hur de ekologiskt odlade produkterna odlas. Två kontrollföreningar svarar för sådana garantier, KRAV och Demeterförbundet (biodynamisk odling), vilka sinsemellan ställer något olika krav på godkännande. Vid biodynamisk odling krävs inte bara frånvaro av kemiska bekämpnings- och gödselmedel utan även att biodynamiska preparat används för att stimulera jordens och växternas biologiska förhållanden i syfte att erhålla livsmedel med hög kvalitet. Båda organisationerna svarar för viss statistik rörande den ekologiska odlingens omfattning. I det följande återges vissa delar av den statistik som tas fram av KRAV.

I **tabell 11.1** redovisas andelen KRAV-kontrollerad åkerareal (dvs. inklusive s.k. karensareal, se nedan) i landet med uppdelning på län. Den totala KRAV-kontrollerade åkerarealen år 2001 var 160 000 hektar, vilket är en ökning med 17 % jämfört med år 2000.

De högsta andelarna redovisas för Södermanlands, Gotlands, Västmanlands och Uppsala län. Den lägsta andelen har Västerbottens

och Norrbottens län där endast 2,2 % av åkerarealen är ekologiskt odlad. Genomsnittet för landet är 6,0 %. Andelen har ökat kontinuerligt sedan 1991 då endast 1,1 % av åkerarealen var ekologiskt odlad.

I **tabell 11.2** har den för ekologisk odling godkända arealen delats upp på grödor. Av denna areal upptas knappt 40 % av "Vall och bete på åker", drygt 26 % av "Spannmål" och knappt 20 % av "Bete och slätter, ej åker".

I **tabell 11.3** redovisas antalet odlare på KRAV-anslutna gårdar. De uppgick år 2001 till 3 328 jordbrukare varav 788 var odlare vars gårdar inte var helt omställda, dvs. gårdar med både ekologisk och konventionell odling. Anslutningen har ökat kontinuerligt sedan 1997. I tabellen redovisas även den KRAV-kontrollerade arealen med uppdelning på godkänd areal och karensareal. Det bör understrykas att arealuppgifterna även inkluderar "Bete och slätter (ej åker) (närmast betesmark i SCB:s terminologi, se nedan). Arealen "Bete och slätter, ej åker" uppgick år 2001 till knappt 32 000 hektar (**Tabell 11.2**).

Ekologisk trädgårdsodling

Den för ekologisk odling godkända arealen av frukt, bär och grönsaker på åker redovisas i **tabell 11.2**. I **tabell 11.4** har den KRAV-kontrollerade arealen delats upp på vissa trädgårdsprodukter. Relativt sett har denna odling ungefär samma omfattning som den har på jordbrukssidan (jämför trädgårdsarealer enligt kapitel 5). Arealen frukt, bär och grönsaker år 2001 var 774 hektar, vilket är en minskning med 10 % sedan år 1997. Morötter upptar störst andel (23 %) av den totala KRAV-kontrollerade

rade trädgårdsarealen, dvs. 178 av 774 hektar.

Den KRAV-godkända odlingen i växthus framgår av **tabell 11.5**. Den ekologiskt odlade växthusytan ökade fram till 1999 men gick ned år 2000, med 14 %. Totalt representerar den ekologiska odlingen i växthus ungefär 5 % av den totala växthusytan (jämför växthusytan enligt kapitel 5).

Ekologisk djurhållning

Ekologisk djurhållning bedrivs av samma skäl som ekologisk odling. Ekologisk djurhållning kräver ekologisk växtodling för att förse djuren med egenproducerat ekologiskt foder i så stor utsträckning som möjligt. En god hälsa hos djuren anses främjas och de ges möjlighet till ett naturligt beteende och en värdig tillvaro. Den ekologiska djurhållningen enligt KRAV:s statistik redovisas i **tabell 11.6**. Sedan 1997 har i gott som alla KRAV-godkända djurslag ökat i antal, med undantag för slaktkycklingar som minskat från 36 700 till 19 100. Den största procentuella ökningen står värphöns för som ökat i antal med 1 124 % sedan 1997.

EU-stöd för ekologisk odling

Utöver de ekologiskt odlade arealer och växtusytor som redovisas nedan finns viss areal som omfattas av särskilda EU-stöd för ekologisk odling utan att odlarna är anslutna till den särskilda kontrollen. Statistik rörande stödet till ekologisk odling tas fram av Jordbruksverket och redovisas översiktligt i kapitel 9.

Om statistiken

Statistiken rörande den ekologiska odlingen i landet tas fortlöpande fram av kontrollföreningen KRAV, till vilken odlare med intresse för ekologisk odling kan ansluta sig. Följande begrepp som används inom ekologisk odling kan behöva förtydligas:

Karens, karensår, karensareal

Det första året en åker odlas enligt KRAV:s regler blir varken grödan eller marken godkänd. Detta år kallas "karensår". På samma sätt blir djurhållning godkänd först efter en viss "karenstid". Under karenstid sker kontroll precis på samma sätt som för all produktion som är ansluten till KRAV. Statistik över den KRAV-kontrollerade arealen inkluderar som regel karensarealen.

KRAV-godkänd odling

Odling som uppfyller KRAV:s alla regler för ekologiskt lantbruk.

Konventionell odling

All odling som ej kan klassas som ekologisk kallas för konventionell odling.

Bete och slåtter (ej åker)

Betesmarker som ej är lämplig att plöja och därmed inte ingår i växtföljden. Dessa marker benämns hos KRAV som permanenta beten och redovisas i KRAV:s statistik eftersom de har betydelse för djurhållningen i ekologisk produktion och dessutom ingår i KRAV:s kontroll.

Annan publicering

Statistik rörande ekologisk odling och djurhållning publicerar KRAV på sin webbplats www.krav.se.

Tabell 11.1
KRAV-kontrollerad åkerareal samt total åkerareal 2001
KRAV controlled arable land and total arable land

	Areal åkermark, ha		Andel KRAV-kontrollerad åkerareal %
	KRAV-kontrollerad	Total åkerareal	
<i>Län</i>			
Stockholms	6 627	86 970	7,6
Uppsala	12 466	150 483	8,3
Södermanlands	13 012	129 516	10,0
Östergötlands	13 314	208 200	6,4
Jönköpings	5 530	91 793	6,0
Kronobergs	3 050	51 454	5,9
Kalmar	4 247	126 935	3,3
Gotlands	7 899	86 060	9,2
Blekinge	1 110	33 130	3,4
Skåne	10 645	457 454	2,3
Hallands	6 785	115 340	5,9
Västra Götalands	35 212	479 467	7,3
Värmlands	7 842	110 537	7,1
Örebro	5 189	107 213	4,8
Västmanlands	10 426	123 686	8,4
Dalarnas	3 185	61 193	5,2
Gävleborgs	5 046	70 933	7,1
Västernorrlands	3 060	51 607	5,9
Jämtlands	3 321	42 847	7,8
Västerbottens	1 551	71 396	2,2
Norrbottnens	846	37 968	2,2
<i>Hela riket</i>			
2001	160 362	2 694 184	6,0
2000	136 940	2 705 984	5,1
1999	122 571	2 746 929	4,5
1998	102 554	2 783 755	3,7
1997	96 810	2 798 574	3,5
1996	91 754	2 811 534	3,3
1995	69 871	2 766 641	2,5
1994	44 392	2 780 077	1,6
1993	34 836	2 779 729	1,3
1992	32 855	2 767 942	1,2
1991	31 432	2 789 997	1,1

Källa: KRAV.

Tabell 11.2
KRAV-godkända arealer för olika grödor och grödgrupper 2001 (inkl. Demeter),
hektar

KRAV certified areas for different crops and groups of crops

	Summa godkänd jordbruks- areal	Varav				
		Spannmål	Oljeväxter	Baljväxter ¹	Lin ¹	Potatis och rotfrukter
<i>Län</i>						
Stockholms	7 597	1 759	36	119	0	6
Uppsala	12 443	4 271	25	463	20	13
Södermanlands	12 237	3 621	97	574	43	4
Östergötlands	13 553	3 320	59	493	7	32
Jönköpings	6 488	1 083	40	35	0	11
Kronobergs	4 108	619	13	20	1	7
Kalmar	6 103	1 022	2	95	0	14
Gotlands	9 004	1 551	78	194	29	233
Blekinge	1 324	230	29	30	0	33
Skåne	10 918	2 799	240	296	2	507
Hallands	6 993	1 802	103	467	17	128
Västra Götalands	32 375	9 348	511	1 483	49	132
Värmlands	7 062	1 763	29	159	12	30
Örebro	5 525	1 581	0	136	23	12
Västmanlands	9 136	3 649	4	454	10	12
Dalarnas	2 846	691	3	87	0	63
Gävleborgs	4 964	1 471	1	33	0	82
Västernorrlands	2 895	616	1	0	0	24
Jämtlands	3 232	422	0	1	0	24
Västerbottens	1 254	289	0	4	0	18
Norrbottnens	860	176	0	0	0	58
<i>Hela riket</i>						
2001	160 917	42 082	1 273	5 142	211	1 441
2000	140 525	40 006	1 195	1 500
1999	117 702	32 005	1 202	3 393 ³	..	1 386
1998	110 619	31 506	1 003	1 345
1997	105 646	29 761	774	2 009	472	1 192

1) Nya redovisade grödor och grödgrupper år 2001.

2) Betesmarker som ej är lämpliga att plöja och därmed inte ingår i växtföljden. Dessa redovisas i KRAV:s statistik eftersom de har betydelse för djurhållningen i ekologisk produktion och dessutom ingår i KRAV:s kontroll.

3) Baljväxter 1999 innehåller endast ärter, konservärter och åkerböner.

Källa: KRAV.

Tabell 11.2 (forts.)

	Varav					
	Vall och bete på åker	Bete och slätter (ej åker) ²	Träda ¹	Fleråriga industri- och energi-grödor ¹	Frukt, bär och grönsaker	Övrigt ¹
<i>Län</i>						
Stockholms	3 324	1 639	573	3	27	111
Uppsala	3 990	2 013	1 264	30	14	341
Södermanlands	4 489	2 063	1 133	6	9	199
Östergötlands	5 138	3 291	1 060	0	32	121
Jönköpings	3 019	2 056	153	0	5	86
Kronobergs	1 877	1 445	78	0	8	41
Kalmar	1 983	2 715	214	0	30	28
Gotlands	3 431	3 047	338	0	74	30
Blekinge	475	459	45	0	10	13
Skåne	3 528	2 558	436	116	171	266
Hallands	2 929	1 021	351	0	81	95
Västra Götalands	12 243	5 462	2 451	52	100	544
Värmlands	3 772	531	536	25	38	169
Örebro	2 246	854	413	54	26	180
Västmanlands	2 559	1 138	1 039	1	16	254
Dalarnas	1 516	251	110	0	59	66
Gävleborgs	2 520	485	189	0	23	161
Västernorrlands	1 724	313	134	0	15	68
Jämtlands	2 264	346	59	0	8	108
Västerbottens	736	68	46	0	10	84
Norrbottnens	414	79	55	0	19	60
<i>Hela riket</i>						
2001	64 177	31 833	10 674	286	774	3 025
2000	58 471	29 167	759	..
1999	49 109	25 773	5 909	..	629	..
1998	50 245	20 196	811	..
1997	49 642	18 307	3 669	..	856	..

Tabell 11.3**Kontrollerad areal och antal odlare på KRAV-anslutna gårdar 2001***Controlled area and number of cultivators on KRAV certified holdings*

	Areal, hektar			Antal odlare		
	KRAV Godk	Karens	Summa	KRAV Helt omlagda ¹	Ej helt omlagda ²	Summa
<i>Län</i>						
Stockholms	7 597	669	8 266	95	9	104
Uppsala	12 443	2 036	14 479	152	52	204
Södermanlands	12 237	2 838	15 075	132	45	177
Östergötlands	13 553	3 052	16 605	160	60	220
Jönköpings	6 488	1 098	7 586	122	9	131
Kronobergs	4 108	387	4 495	44	34	78
Kalmar	6 103	859	6 962	89	10	99
Gotlands	9 004	1 942	10 946	114	57	171
Blekinge	1 324	245	1 569	29	7	36
Skåne	10 918	2 285	13 203	171	72	243
Hallands	6 993	813	7 806	142	47	189
Västra Götalands	32 375	8 299	40 674	650	168	818
Värmlands	7 062	1 310	8 372	121	15	136
Örebro	5 525	518	6 043	88	36	124
Västmanlands	9 136	2 428	11 565	112	71	183
Dalarnas	2 846	590	3 435	62	18	80
Gävleborgs	4 964	567	5 531	114	14	128
Västernorrlands	2 895	478	3 373	37	30	67
Jämtlands	3 232	435	3 667	52	25	77
Västerbottens	1 254	365	1 619	34	4	38
Norrbottens	860	65	924	20	5	25
<i>Hela riket</i>						
2001	160 917	31 286	192 204	2 540	788	3 328
2000	140 525	30 720	171 245	2 420	645	3 065
1999	117 702	37 356	155 058
1998	110 619	16 122	126 741
1997	105 646	12 023	117 669

1) Hela gården odlas ekologiskt.

2) Bedriver både ekologisk och konventionell produktion.

Källa: KRAV.

Tabell 11.4

Arealer av vissa KRAV-kontrollerade trädgårdsväxter 2001, hektar

Areas of certain KRAV controlled horticultural plants

	Frukt, bär och grön- saker	Varav					Bär ¹	Varav		Frukt ¹	Varav Äpple
		Lök	Morot	Röd- betor	Vit- kål	Svarta vinbär		Jord- gubbar			
<i>Län</i>											
Stockholms	27,4	0,6	0,7	0,2	0,9	6,7	1,0	2,4	4,3	0,7	
Uppsala	14,2	1,5	1,3	–	–	3,5	0,7	0,6	0,9	0,5	
Södermanlands	8,5	0,5	–	–	–	1,8	–	0,1	1,4	1,3	
Östergötlands	32,0	0,9	11,0	–	0,5	13,5	0,3	9,4	1,2	–	
Jönköpings	4,8	–	–	–	–	0,1	–	–	–	–	
Kronobergs	8,3	0,3	–	–	0,5	2,1	–	0,9	0,2	–	
Kalmar	30,0	2,1	1,2	–	–	2,7	–	1,9	0,5	–	
Gotlands	73,6	12,2	26,8	3,3	–	2,2	0,6	0,5	3,1	–	
Blekinge	9,8	–	4,0	–	–	0,6	–	0,6	1,0	–	
Skåne	170,9	11,9	63,4	16,7	2,7	11,1	3,8	6,5	17,9	10,4	
Hallands	81,0	4,9	24,6	11,3	1,7	6,0	1,2	4,5	2,0	1,0	
Västra Götalands	99,8	1,1	18,6	9,3	7,1	23,8	5,2	12,3	4,8	3,4	
Värmlands	38,0	0,8	7,3	0,0	3,2	1,8	0,5	–	1,2	–	
Örebro	25,7	0,1	1,6	–	0,1	10,3	7,0	2,9	1,0	1,0	
Västmanlands	16,3	0,4	0,7	0,2	0,2	0,7	0,2	0,2	9,9	0,2	
Dalarnas	59,2	0,1	3,7	–	0,2	45,9	38,2	7,7	0,1	0,1	
Gävleborgs	22,5	–	3,7	–	–	4,8	–	4,8	–	–	
Västernorrlands	15,3	–	7,1	–	–	3,7	–	3,7	–	–	
Jämtlands	8,4	0,1	0,2	–	–	0,7	–	0,5	–	–	
Västerbottens	10,0	–	1,2	0,1	0,4	0,3	–	–	–	–	
Norrbottens	18,6	–	0,6	–	–	10,8	10,4	0,4	–	–	
<i>Hela riket</i>											
2001	774,3	37,5	177,7	41,1	17,5	153,1	69,1	59,9	49,5	18,6	
2000	759,0	151,0	68,0	..	
1999	629,0	42,0	126,8	23,4	24,3	99,7	..	89,5	37,5	..	
1998	811,0	
1997	856,0	25,5	116,2	29,0	23,7	150,3	..	104,6	42,0	..	

1) Arealer inkl. Åland år 2000.

Källa: KRAV.

Tabell 11.5
Yta KRAV-godkänd växthusodling 2000, m²
KRAV certified cultivation in greenhouses

	Tomat	Gurka	Övrigt	Totalt
<i>Län</i>				
Stockholms	2 041	500	2 051	4 592
Uppsala	1 140	467	781	2 388
Södermanlands	700	130	760	1 590
Östergötlands	1 107	838	2 997	4 942
Kronobergs	801	50	317	1 168
Gotlands	3 795	365	548	4 708
Blekinge	600	380	0	980
Skåne	1 983	193	2 020	4 196
Hallands	680	1 670	600	2 950
Västra Götalands	4 184	2 388	19 121	25 693
Värmlands	942	812	1 772	3 526
Örebro	845	296	1 515	2 656
Västmanlands	4 160	580	911	5 651
Dalarnas	3 201	2 021	2 063	7 285
Gävleborgs	1 028	534	6 069	7 631
Västernorrlands	384	182	0	566
Jämtlands	436	310	1 540	2 286
Västerbottens	0	0	2 200	2 200
Norrbottns	200	15	0	215
<i>Hela riket</i>				
2000	28 227	11 731	45 265	85 223
1999	31 241	17 510	50 333	99 084
1998	38 083	19 590	30 734	88 407
1997	30 695	18 260	35 727	84 682

Källa: KRAV.

Tabell 11.6
Antal KRAV-godkända djur samt antal djur i karens 2001
Number of KRAV certified animals and animals qualifying for certification

Område	Mjölkkor	Di- och amkor	Övriga nöt	Getter, mjölkfår	Tackor	Lamm
<i>Län</i>						
Stockholms	700	563	1 817	3	589	917
Uppsala	1 344	549	3 266	16	413	708
Södermanlands	1 310	863	3 620	–	769	918
Östergötlands	1 300	739	3 410	–	923	1 852
Jönköpings	1 541	702	3 924	–	488	764
Kronobergs	680	569	2 111	–	667	1 113
Kalmar	706	553	2 227	–	917	1 180
Gotlands	800	612	2 043	–	1 039	3 205
Blekinge	195	153	675	–	187	311
Skåne	1 111	1 225	3 521	–	2 208	3 289
Hallands	1 224	582	2 704	–	742	1 075
Västra Götaland	5 146	2 813	12 134	42	2 185	3 346
Värmlands	681	535	2 015	–	153	234
Örebro	541	467	1 434	–	215	367
Västmanlands	617	417	1 638	77	545	814
Dalarnas	259	261	975	–	141	202
Gävleborgs	661	156	1 430	–	514	769
Västernorrlands	241	357	751	125	471	832
Jämtlands	533	107	857	293	422	685
Västerbottens	277	46	508	–	40	117
Norrbottnens	44	44	143	–	98	152
<i>Hela riket</i>						
2001	19 911	12 313	51 203	556	13 726	22 850
2000	19 210	11 445	43 726	132	13 112	21 752
1999
1998
1997	11 202	7 836	29 114	465	8 364	14 360
1996	10 834	6 439	25 562	516	7 666	13 974
<i>Djur i karens</i>						
2001	1 421	2 061	6 589	–	3 211	1 191
2000	386	955	..	5	1 674	..
1999
1998
1997	318	838	2 027	38	1 789	1 130
1996	980	2 204	5 647	5	3 271	1 741

Källa: KRAV.

Tabell 11.6 (forts.)

Område	Suggor	Övriga svin	Värp- höns	Slakt- kyck- lingar	Övrigt
<i>Län</i>					
Stockholms	10	221	1 064	–	26
Uppsala	141	2 652	4 320	–	24
Södermanlands	86	1 771	9 617	–	23
Östergötlands	122	2 183	44 910	4 000	21
Jönköpings	4	34	–	–	9
Kronobergs	36	543	3 000	–	17
Kalmar	63	1 050	7 735	–	10
Gotlands	–	150	11 180	–	172
Blekinge	–	60	15	–	8
Skåne	106	3 105	28 790	15 100	808
Hallands	164	3 077	42	–	30
Västra Götaland	225	7 669	27 352	–	84
Värmlands	17	1 522	17 900	–	–
Örebro	77	111	8 300	–	9
Västmanlands	80	940	11 700	–	25
Dalarnas	13	150	2 700	–	3
Gävleborgs	31	378	4 896	–	12
Västernorrlands	–	–	1 530	–	68
Jämtlands	19	317	490	–	80
Västerbottens	28	451	388	–	–
Norrbottnens	–	–	–	–	3
<i>Hela riket</i>					
2001	1 222	26 384	185 929	19 100	1 435
2000	1 153	25 171	144 058	5 320	..
1999
1998
1997	493	6 573	45 823	27 820	600
1996	357	5 217	15 192	36 669	1 087
<i>Djur i karens</i>					
2001	226	196	14 181	600	180
2000	388	..	1 650	–	..
1999
1998
1997	169	142	1 623	82	265
1996	262	718	3 036	400	–